

Reisz Pál atya (középen) aranymiséjén, a
Pesti Ferences Templomban
(Foto: Keppel Ákos)

Köszöntjük Pál atyát aranymiséje alkalmából

Külső és belső nyomás alatt kellett átmenteni a rendet és az iskolát

Július 8-án, a Pesti Ferences Templomban ünnepelték Reisz Pál atya pappá szentelésének 50. évfordulóját. Aranymiséjén a Schola Gregoriana Assisiensis teljesített egyházzenei szolgálatot, P. Maurizio Verde OFM vezetésével. Az aranymisés áldás mellett zenei élményben is részesülhettünk. P. Reisz Pál, a sümegi ferences rendház főnöke kitér az Állami Egyházügyi Hivatal gáncsoskodásaira, a kárpátaljai misszióra, s kijelenti: „az egyháznak nem mea culpáznia kell, hanem felmutatnia, hogy egyedül mi tudtunk intézményesen kitartani a terror évtizedeiben.”

Hajdani tanítványa, későbbi tanártársa P. Hidász Ferenc méltatta. Kiemelte irgalmasságát, azt, hogy mit tett igazgatóként az esztergomi gimnáziumért. Kihangsúlyozta, hogy mindig szakított időt arra, hogy a kápolnában imádkozzék, elmélkedjen. Olyan szerzetesnek mondja magát, akiből nem hiányzik a jókedv, a komoly dolgokra hangolódás és az imádságos lelkület?

–Nagyon kedves, de ilyen szép szavakat nem mondanék magamról, hanem valóban ilyen szerzetes szeretnék lenni, erre törekszem.

Szent Ferenc atyánkat is ezek a tulajdonságok jellemezték.

–Így van, és őt kéne követni, ami minden ferences számára nagy feladatot. Aranymisém után egy szentképet adtam a híveknek, s rajta Jézus Krisztusnak az utolsó vacsorán elmondott igéjét olvashatják: „Szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket.” (Jn 15, 12) Ezzel a kulcsmondattal Úr Jézus megreformálja a szeretet törvényét. Már nem azt mondja, hogy úgy szeresd felebarátodat, mint önmagadat. Hanem a mérce önmaga lesz, Jézus Krisztus. Ez már egy emelkedett újszövetségi szeretetparancs. Örülök, hogy megemléltette Szent Ferencet, mert halála előtt egy évvel, szinte felkiáltva, felelősségre vonta rendtársait és saját magát: „mikor kezdünk már el valóban szolgálni az Úrnak?” Érdekes, az a Szent Ferenc mondta ezt, aki egész életét a megtérésétől kezdve teljes odaadással Istennek élte. Nekünk, a követőinek sem szabad a szolgálatról sosem megfeledkezni. A jézusi idézetet azért is emeltem ki, mert 50 évvel ezelőtt újmisézés szentképemre is ezt írtam fel. Tehát még van mit megvalósítanom abból, amit akkor magam elé tűztem.

Amikor 1967-ben szentelték pappá. A papszenteléseken elhangzott a mondat: „Pap vagy te mindörökké Melkidezek rendje szerint.” Ki volt Melkidezek, és milyen rendje volt?

–Jézus örök főpap Melkizedek rendje szerint. Ez a Melkizedek Sálem királya és pogány papja

volt, aki a királyokon aratott győzelméből visszatérő Ábrahám elé ment és megáldotta. Ábrahám pedig kifejezi alárendeltségét, mert tizedet adott neki mindenből. Melkidezek nem volt a zsidó őszövetségi nép tagja, de mégis pap volt, pap-király. Most pedig gondoljunk elsősorban azokra a zsidókra, akik Jézus Krisztus követői voltak. Számukra nyilvánvaló volt, hogy szükséges az áldozatbemutatás, - ami minden vallásban lényeges mozzanat –, hiszen az embernek valamilyen módon ki kell fejeznie Isten iránti elkötelezettségét. Az áldozatbemutatás hozzá kötődik a zsidó templomhoz, és a levita-rendi papsághoz. Lévi törzse a papi törzs, és ők leszármazás alapján papok. A főpap pedig Áron családjából kerül ki. Felvetődött a kérdés a zsidókból lett keresztények között, hogy akkor hogyan teljesítette be Jézus az őszövetséget, hiszen ő nem a papi nemzetségből való, és hogyan áldozat az ő golgotai kivégzése. Pál apostolnak a Zsidókhoz írt levelében azt fejt ki, hogy Jézus Krisztus úgy pap, hogy egyszeri áldozatot mutat be, nem úgy, mint az őszövetségi papok, akik alkalmi áldozatokat végeztek. Jézus áldozata a keresztáldozat. Ő az egyetlen főpap, de nem a testi leszármazás alapján, hanem léte mélyén, hiszen az a főpap, aki összeköti Istent és az embert: ez pedig csak ő. A Zsidókhoz írt levélben olvashatjuk: Krisztus papsága magasabb rendű az őszövetségénél. „Ha a levita papság, amelynek szolgálata idején a nép a törvényt kapta, elvezetett volna a tökéletességre, mi szükség lett volna még rá, hogy más főpap jöjjön, Melkizedek rendje szerint, nem pedig Áron nemzetségeből? A papság megváltozásával azonban szükségképpen megváltozott a törvény is. Akiről ugyanis ezeket mondjuk, az más törzsből való, amelyből senki sem szolgált az oltárnál. Hiszen köztudomású, hogy Urunk Júda törzséből származott, e törzsszel kapcsolatban pedig nem beszélt Mózes a papságról. Még világosabb ez, hogyha Melkizedek módjára egy más pap lép föl, aki nem a testi leszármazás törvénye alapján lett azzá, hanem a halhatatlan élet erejéből. A tanúság ugyanis így szólt róla: Te pap vagy mindörökké Melkizedek rendje szerint. Ám ezzel a korábbi törvény megszűnt mint hatástalan és erőtlén, a törvény tudniillik nem vezetett el a tökéletességre, csak előkészítője volt egy jobb reménynek, amely közelebb visz az Istenhez. (...) Ő viszont örökre megmarad, s így papsága örökké tart. Ezért mindörökre üdvözítheti is azokat, akik általa járulnak az Isten elé, hiszen örökké él, hogy közbenjárjon értünk. Ilyen főpap kellett nekünk: szent, ártatlan, feddhetetlen, a bűnösöktől elkülönített, aki fölségesebb az egeknél. (...) A törvény tehát gyarló embereket rendelt főpappá, az eskü szava azonban, amely a törvényt követte, magát az örökre tökéletes Fiút.” (Zsid 7, 11- 28)

Édesapám átszökött a zöld határon, majd kirúgták az államosításkor

A hittani rész után térjünk rá arra, hogy aranymiséjén, a Te, Deum! után köszönetet mondott szüleinek, testvéreinek is. Beszédéből azt vettem ki, hogy osztályidegennek számítottak. Édesapja mivel foglalkozott?

–Édesapám az államosításáig a gyöngyösi katolikus polgári iskola igazgatója volt. Ezután csak segédmunkásként tudott elhelyezkedni. Például a gyöngyösi kisvonatnál segédkezett; szénnel töltötte meg a 40-50 kilós ládákat. De volt ő építkezésnél éjjeli őr is. Feltehetőleg volt egy üldözője, aki mindent megtett azért, nehogy szellemi munkája legyen édesapámnak. Istennek hála, voltak jóakarói, nekik segített édesapám, s ők pedig szívesen támogatták. Új gyár épült Gyöngyösön, és akkor megtették meósnak, tehát műszaki állományban dolgozott. Édesapám anyanyelve német volt, és ha a gyárban német tolmácsra volt szükség, őt kérték fel.

A német származást sem nézték jó szemmel...

–Természetesen! Édesapám Délvidéken született, és a délszláv királyság létrejötte után, 1921-ben átszökött a zöld határon. Korábban Baján, a magyar tanítóképzőben sajátította el a magyar irodalmi nyelvet. A jugoszláv hatóság Koszovóba helyezte, hogy szerbül tanítson. Ezt nem akarta elvállalni, hiszen ellentétes volt hitével, meggyőződésével. Ezért szökött át. Akkor a trianoni békediktátum után, az ország gazdaságilag gyenge volt, de az iskolákat felvirágoztatták. Gyöngyösön megalakult egy katolikus polgári iskola, amelynek a plébánia volt a főntartója. A tanári kar – az egy, a hittanár kivételével –, határon túlról jött pedagógus volt.

Az '50-es években a megbélyegzés miatt döntöttek úgy, hogy egyházi iskolába jelentkeznek?

–1948-ban, amikor édesapám iskoláját államosították, még oda iratkoztam be. Fél éven belül kirúgtak. Nem csak engem helyeztek át, hanem a hasonló származásúakat, „megbízhatatlanokat” a város leghírhedtebb iskolájába, az úgynevezett sóházba. A hajdani sóház már nem működött, de úgy hívták a régi épületében levő általános iskolát. Nővérem még beiratkozott egy egyházi iskolába az apácákhoz Budapesten, de az iskola államosítása után nem vették fel egyetlen egy középiskolába sem. Már felnőttként végezte el azokat tanulmányokat, amelyek kellettek az érettségihez. Könyvelő lett belőle. Egyik bátyámat sem vették fel a gyöngyösi gimnáziumba, s ők a ferencesekhez mentek Esztergomba. Harmadik fiúként meg sem próbálkoztam az állami középiskolával, hanem egyenesen Esztergomba jelentkeztem, ahol 1956 és 1960 között voltam gimnazista. Húgaimnak középfokú tanulmányaikkal már valamivel könnyebb sorsuk volt, mint nővérünknek. Egyikük Gyöngyösön nyert felvétel könnyebb időkben, 1957-ben, és ott is érettségizett. A legkisebb testvérünket 1960-ban már megint nem vették fel Gyöngyösön, ő Szentendrén a ferenceseknél érettségizett.

Érettségi után nem is gondolt arra, hogy más legyen, mint szerzetes?

–Akkor már nem. Gyerekkoromban szerettem volna lenni kocsis, sofőr és orvos. Mint említettem Gyöngyösön töltöttem gyermek éveimet, és ott 1950-ig még működött a ferences rend. A város a ferencesek központja volt a teológiával együtt. A provinciális csak 1941-ben, ideiglenes jelleggel tette át a székhelyét a Margit körútra, addig Gyöngyös volt a Kapisztrán Szent Jánosról Nevezett Ferences Rendtartomány központja. 1948-tól ministráltam a ferences barátok templomában. A ministrálás akkor templomon kívüli „közéleti tevékenységet” is jelentett. Mindig figyeltem, mit mondanak az idősebb ministránsok. Egyszer arról tanácskoztak, kinek van a legjobb dolga a világon. Egyértelmű volt a válasz: a ferenceseknek. Mindenki azt mondta, hogy ő bizony ferences lesz, ha megnő. Arra gondoltam, ők ezt talán csak mondják, de én komolyan fogom venni. Hála Istennek, így alakult.

Állami nyomásra fogadalmas szerzeteseket kellett elbocsátani a rendből

Akkor kötelező volt, hogy aki ferences örökfogadalmat tett, tanári szakot is végezzen?

–Így van. 1948-ban államosították az esztergomi ferences iskolát, majd 1950 - ben az állam és az egyház között létrejött az ún. részleges megállapodás. Azért részleges, mert az illetékesség Rómáé. A nunciust korábban már eltávolították az országból. A püspöki kar úgy döntött, ha nincs is illetékessége, a modus vivendi érdekében leülnek tárgyalni az állammal. Ez inkább diktátum és nem megegyezés volt. Az állam nyolc egyházi iskolát a több mint 3000-ból hajlandó volt visszaadni. Nyolc gimnáziumról volt szó. Három férfi szerzetesrendnek lett két-két iskolája, és az iskolanővéreknek is kettő. Mindez a létszámot is érintette. A ferencesek korábbi 600-700 fős létszámát 72 főre csökkentették. Azt is szabályozták, hogy a 72 főből mennyi tanár, előljáró, teológiai tanár, kispap és nyugdíjas lehet. 14 tagból állhatott a hittudományi főiskolások köre, és 10 nyugdíjasnál többet nem engedélyeztek. Az Állami Egyházügyi Hivatal viszont az idők folyamán gáncsoskodott, ahol csak tudott. Szerintük a kispapok, vagyis a növendékek közé kell számítani azokat is, akik fölszentelt papok voltak és világi egyetemre járnak elvégezni a tanári szakot. Így négy főt el kellett volna küldeni. A provinciális kijárta, hogy „csak” kettőt. De mégis – a rend történetében példátlan módon, - állami nyomásra fogadalmas szerzeteseket kellett elbocsátani a rendből.

Egyetemre viszont kellett járni, mert tanító renddé tették a ferenceseket.

–Ebből a szempontból korrekt volt az eljárás, mert nem kellett versenyeznünk a többi felvételizővel. Az egyetem ezt úgy magyarázta, mi létszám fölöttiek vagyunk. Ha elértük az alsó ponthatárt, amely a világi jelentkezők felvételéhez szükséges volt, akkor máris felvettek minket. Matematika-fizika szakon végeztem. Később, levelezőn elvégeztem a történelem szakot is. A gimnáziumban viszont matematikát és hittant tanítottam.

Mi az első: az oktatás, vagy a nevelés?

–Mindkettő lényeges, de a ferences atyák nagy súlyt fektettek, – és ezt teszik most is –, a nevelésre. A rend kezdettől fogva evangelizált, annak sokféle módján. S számunkra a gimnáziumi tanítás és a nevelés a lelkipásztori feladat része. Kis könnyebbséget jelentett, hogy a kommunista ideológiai nevelés alól „felmentést” kaptunk. S ezt be is tartották. Nálunk nem volt DISZ, KISZ. A tananyag ugyanaz volt, mint az állami iskolákban, de a tanárok kifejthették a tanított tudományokkal kapcsolatos egyházi véleményt. Nem csak hittanórát tarthattunk, hanem történelem órán, biológia órán, magyar órán, stb, ismertethettük az egyház álláspontját.

Trianonról is?

–Kényes területre kérdezett rá, mert ellenpropagandát nem fejthettünk ki. Az egyházi vélekedést ismertettük, de a politikait már nem lehetett. Egy bencés tanár a '80-as években

tanította, sőt az iskolai jegyzetben leírta, hogy a Szovjetunió gazdaságilag hamarosan összeroppan. A tanárt az állami hatóságok felfüggesztették állásából.

Az egyháztörténelem és a történelem több esetben összekapcsolódik. Gondoljunk arra, miket írtak például az inkvizícióról.

–Erre vonatkozóan kifejthettük az egyház álláspontját. Az érettségien a hivatalos anyagot kérték számon, de ilyenkor a diák elmondta, hogy a tankönyv szerint mi a vélekedés erről az esetről, vagy intézményről. De az oktatás során a tanárok arra törekedtek, hogy elkülönüljön az egyház fölfogása és az, amit a tankönyvek tanítanak.

Mibe szólt bele az Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH)? Abba is, hogy kiket kell felvenni?

–Abba nem szóltak bele, viszont azt például szigorúan ellenőrizték, hogy a 40-es osztálylétszámot ne haladjuk meg. Néha külön engedéllyel lehetett még egy-két főt létszám felett felvenni. Évente jóvá kellett hagynia az Állami Egyházügyi Hivatalnak az egész tantestület személyi összetételét. Mivel nem volt elegendő ferences tanár, ezért kezdetben a beszüntetett rendek tanárait vettük fel. Amikor elfogytak, később a civileket, akiknek hálásak vagyunk, mert ha ők ezt elvállalták, az számukra lezárt pedagógiai karriert jelentett. Minden év júniusában fel kellett terjeszteni, hogy ki tanít majd nálunk szeptembertől. S erre csak augusztus végén kaptuk meg a választ, ami elég nagy bizonytalanságot jelentett. Emellett az ÁEH az 1950-es megállapodást ellenőrizte. Azt is tudni kell, hogy a ferencesek 1950 előtt hittant tanítottak,

sokszor igen magas óraszámokban. Az ÁEH egyik velünk igen ellenséges osztályvezetője a nevelő tanárok pedagógiai képesítését is ellenőrizte. Hiszen addig, akinek nem volt szaktanári egyetemi végzettsége, prefektus, azaz nevelőtanár lehetett. Ez a hivatalnok az ő pedagógiai végzettségüket és gyakorlatukat nem ismerte el, ezáltal utcára kerültek volna. A szegedi egyetem hajlandó volt befogadni őket levelező hallgatóknak. Az idősebb prefektusok közül azonban többen már nem vállalták az egyetem elvégzését. Ennyire beleszóltak az iskola életébe.

A II. Vatikáni Zsinat negatív hatásai

Majdnem 40 évet töltött Esztergomban. Melyek voltak az igazán nehéz évek, évtizedek?

–1956-ban kerültem oda diákként, és 1997-ben jöttem el onnét. Az egyetem első négy éve alatt Pasaréten voltam, így ez az időszak kiesik. 1971 őszén már gyakorló éves tanár és prefektus voltam egykori iskolámban, és 1984 és 1997 között pedig ugyanitt igazgató. Az egész rendszempontjából egy hihetetlenül nehéz időszakot jelentettek a '70-es évek. Az 1950-es generáció a '70-es évek elejére lemorzsolódott, sokan kiöregedtek, esetleg meghaltak. Abban az időszakban annyira állami nyomás alatt voltunk, hogy még egyházi emberek sem nagyon tudták, hogy létezőnk. Például az egyetlen katolikus újság, az Új Ember nem közölhetett írást az egyházi iskolákról. Az elhallgatásnak az lett a következménye, hogy míg az '50-es években többszörös volt a túljelentkezés, 1975 körül nem tudtuk feltölteni az első osztályokat. Megtörtént a generációváltás, ami együtt járt a szemléletváltással. Sőt, furcsa módon a II. Vatikáni Zsinat, ha nem is azonnal, de negatív módon éreztette a hatását. Később erről a jelenségről XVI. Benedek pápa is írt, hogy akkoriban a médiumokban és a széles köztudatban egészen más jelent meg a zsinatról, mint annak a lényegi tanítása. Akkor kezdtek előjönni a közvélemény számára tálatva harmadrangú problémák, mint például a nők pappá szentelésének ötlete. A hirtelen változás, amely nem szerves fejlődés folyamata, nem tesz jót sohasem. A jól, rosszul megismert és megértett, modernnek kikiáltott zsinati szellemiség sok esetben kikezdte az

egyháziak megszokott stabilitás tudatát. Ennek egyik következménye volt az egész keresztény világban papok, szerzetesek tömeges pályaelhagyása. Nálunk is többen elhagyták a rendet, ezáltal is nagy nehézségeket zúdítva a mesterségesen lecsökkentett létszámú közösségre. Ilyen külső és belső nyomás alatt kellett átmenteni a rendet és a ferences iskolákat. Generációból többen felismerték a helyzet és a feladat komolyságát. Összeszorított foggal igyekeztünk átvészelni a súlyos krízist. Nagyon sokat jelentett a rendi utánpótlás és a jövő szempontjából Barsi Balázs atya. Az ő karizmatikus, szuggesztív egyénisége nagyon sok fiatalra hatott.

1997-ben nem sajnálta elhagyni Esztergomot?

–Nem én akartam elmenni onnét, de elfogadtam a provinciális döntését, hogy jöjjenek a fiatalok. Majd a kárpátaljai Nagyszőlősen voltam missziós plébános. Máshová is mehettem volna, de direkt oda kértem magam. Amikor 1989-ben arról kellett döntenünk, hogy vállaljuk-e a missziót, akkor erőteljesen hangoztattam: éljünk a lehetőséggel, hogy a ferences rend „betörjön” a Szovjetunióba. Miután lehetőség nyílt rá, akkor egészen 1997-ig minden karácsonyt és húsvétot Kárpátalján töltöttem lelkipásztori kisegítés címén. Ezek voltak döntésem előzményei.

Mit jelentett a kárpátaljai magyarság számára a ferences misszió?

–Olyan példamutató dolgokkal találkoztunk, mely hatalmas megerősítést jelentett a misszió

tagjainak. A kárpátaljai katolikusok nem csak Magyarországtól, de Rómától is el voltak szakítva. A görög rítusú katolikusokat bekényszerítették a görög-keleti vallásba, az ortodoxiába. A görög katolikus papokat a Gulágra hurcolták, és helyükre oroszokat helyeztek – s akkor már nem magyarul ment a liturgia. Misszióknak köszönhetően újjáéledt a görög katolikus egyház. Számukra és a római katolikus híveknek sokat jelentett ottlétünk és a magyar nyelv. Megerősödött katolikus öntudatuk, hiszen érezték Róma támogatását. Megerősödött magyar öntudatuk, hiszen magyar nyelvű liturgia és igehirdetés részesei lehettek a Magyarországról érkező papok révén.

Ateisták oktatnak ki bennünket

Ezután Szombathelyen és a pesti ferenceseknél volt házfőnök. 2014-től pedig a sümegi rendházat vezeti. Hogyan látja, a fiatalok számára mennyire vonzó a ferences rend? Kapnak meghívást erre az életformára?

–Míg az 1990-es években nagyon sok jelöltünk volt, - részben a rendszerváltás újdonságának, részben az akkoriban sokáig játszott Napfivér, Holdnővér című film hatására -, mára ez a szám lepadt. Igaz, akkor is viszonylag kevesen jutottak el az örök fogadalomig. Most viszont alig találkoznak a fiatalok Szent Ferenc rendjével. Az igazi találkozási pontot a gimnáziumaink jelentik. Főleg az esztergomi, mert ott egy épületben élnek a ferencesek és a kollégista diákok. Ezért, utánpótlás szempontjából is nagyon lényeges iskoláink fenntartása.

Ma felülről senki sem tiltja a templomba járást, misehallgatást. Mégis itt egy új veszély: az egyre erősödő szekták, és az ezotéria, jönnek a magukat szelleműzőnek mondó emberek, s ők még médianyilvánosságot is kapnak. Mit felel erre a kihívásra a katolikus egyház?

–A rendszerváltás éveiben azt tapasztaltam, hogy hazánkban minden tekintélyt leromboltak a Kádár-éra idején, egyedül a katolikus egyházét nem sikerült. Ezt a katolikus egyház ellenségei is észrevették, és attól kezdve iszonyú hazugságözönrel árasztják el közvéleményt tekintélyünk lerontására. Borzalmas az az egyházellenes propaganda, amit kifejtene a médiumok nagy részében, főként az úgynevezett liberálisok. Ateisták oktatnak ki bennünket, hogyan éljünk, hogyan gondolkodjunk. Felszólítanak, tartsunk bűnbánatot, mondván az egyház kiszolgálta a rendszert. Az egyháznak nem mea culpáznia kell, hanem felmutatnia, hogy egyedül mi tudtunk intézményesen kitartani a terror évtizedeiben. Azt kéne először elismerni, hogy mekkora áldozatokat hozott a katolikus egyház. Tény, hogy voltak besúgók, mások megalkudtak, de a maguk gyarló módján, gyarlóságuk mellett is, Jézus Krisztust hirdették és képviselték. Először a vértanúinkat nevezzük meg, hogy ismerje meg őket az egész társadalom, ismerje el az egyház érdemeit a magyar közvélemény. És hogy nagyjaink, - közöttük Mindszenty bíboros - , ma is jó példaként, eszményként állíthatók minden magyar ember elé. Most is küzdeni kell a túlélésért, hogy minél többen ismerjék meg Jézus Krisztus tanítását, hogy legyenek keresztény, katolikus családok, legyenek papi, szerzetesi hivatások, legyenek jelentkezők a rendbe, és ezáltal fennmaradjanak iskoláink, rendházaink, lelkipásztori központjaink, ahol Jézus Krisztus evangéliumát hirdethetjük.

Medveczky Attila